

Юлія КІЩУК

АНТРОПОЛОГІЯ СТРАХУ, АБО РОМАНТИКА ФРАНКІВСЬКИХ ЦВИНТАРІВ

(“Гамлет” на сцені Івано-Франківського національного театру ім. І. Франка)

Що таке страх в епоху Голлівуду, спецефектів та горорів? Чи вміє театр лякати? В Івано-Франківському драмтеатрі 26-27 жовтня 2019 року поновлено покази шекспірівського “Гамлета”. Здається, стільки вже сказано про цю виставу, що писати про неї це – моветон. Однак, завжди залишаються моменти, на яких варта би наголосити. Сьогодні поговоритимемо про моторошне...

Ірма Вітовська – Гертруда, Олексій Гнатковський – Гамлет. НеоОПЕРА-ЖАХ “НАМЛЕТ” за п’єсою В. Шекспіра. Режисер – Ростислав Держипільський. Композитори – Роман Григорів, Ілля Разумейко. Пластичне рішення – Ольга Семьошкіна. Художник з костюмів – Леся Головач. Івано-Франківський національний обласний музично-драматичний театр ім. Івана Франка.

Трем. Чекання. Емоційний дискомфорт. Вже зі затримки вистави розумієш – це Франківськ, тут ніхто не квапиться, свій час, правила і закони. Саме ж чекання додає потрібний нерв – згодом він знадобиться. Навіть злість і неспокій знадобляться. Дійство відбувається у підвалі, на місці колишнього цвинтаря! Десь підсвідомо відчуваєш це, навіть не знаючи всього контексту. Сама дорога до місця дії – ініціяція. Потойбічна музика, обдерті стіни, могильні плити (режисер – Ростислав Держипільський). Почуваєшся тією героїнею фільму жахів, яка передбачувано спускається до підвалу, щоб зустрітися з невідомим. Все зроблено так, щоб підняти з глибин свідомости якісь прадавні архетипи страху – чатують на коридорах середньовічні образи монахів, що більше схожі на катів; загримовані актори, що лежать, наче в’язні чи божевільні. Атмосфера, ніби з кліпів групи Рамштайн, і з могили зараз повстане не Гамлет (Олексій Гнатковський), а Тілл Ліндемманн. Про німецьких рокерів неодноразово згадуєш вже і під час самого дійства, адже у скрипт вистави Юрій Андрухович додає німецьку мову. І вже Шекспірове “to be or not to be” стає “sein oder nicht sein”, яке пронизує підвальне приміщення під гард-рокову мелодію.

Самого Андруховича у виставі багато. Причому ще того, з 90-х. Тут і “Перверзії”, і “Рекреації” з

P ORTO
F RANK O

©Ju Ostroushko

Ірма Вітовська – Гертруда,
Офелія – Анастасія Блажчук,
Олексій Гнатковський – Гамлет.
НеоОПЕРА-ЖАХ “НАМЛЕТ”
за п'єсою В. Шекспіра.

Режисер – Ростислав Держипільський.

Композитори – Роман Григорів,
Ілля Разумейко.

Пластичне рішення – Ольга Семьошкіна.

Художник з костюмів – Леся Головач.

Івано-Франківський національний
обласний музично-драматичний театр
ім. Івана Франка.

©Anastasia Mantach

пост-модерними химерами, травестіями, іроніями. Ми спустилися до пекла, на карнавал, де частують напівсирим м'ясом, де вирують ледь не балканські пристрасті. Тож варто, мабуть, міцніше сісти у крісло, бо далі тільки веселіше...

Отож, вимикають світло – починають дійство. Простір розсікає одна з ериній (Надія Левченко), дуже схожа на булгаківську Маргариту або Еву Грін з фільму-нуару “Місто гріхів”. До неї приєднуються інші богині помсти (Галина Баранкевич та Олеся Пасічник). Темноту у залі перериває спорадичне світло, яке і творить хаотичний ритм вистави. Сягає слуху голос із могил. Це вони – Гертруда (Ірма Вітовська – надмір еротична, самовпевнена, але водночас загублена) та Клавдій (Юрій Хвостенко – комічний і жорстокий, квінтесенція зла). “Передчуваю жахи для країни”, – повторюють вони одне за одним. І ми передчуваємо жах, а відчуття наші підсилює музика, яка стає метамовою вистави. Тут все доволі еkleктично, але, на диво, гармонійно поєднуються і гард-рок, і балкансько-клезмерські хори, і християнські наспіви, і барокова класика, і електроніка подібна до Bjork чи

Massive Attack. Звучить жива музика (Жанна Марчінська – віолончель, Андрій Надольський – ударні, Назар Спас – валторна). Винаходять такий “музичний синтаксис” Роман Григорів та Ілля Разумейко, які не вперше роблять щось настільки свіже і якісне (за плечима сон-опера “Непрості” за Тарасом Прохаськом і не лише). Таке вирішення цілком виправдовує всі “нео” та “жах”, адже електронна музика склеює сучасність з минулим надійніше, ніж будь-які спроби осучаснювати лексику, а барокова музика, змішана з хорами на межі голосіння викликає трем і внутрішній дискомфорт.

Якщо ж говорити про Гамлета-Гнатковського, то стандартного протагоніста з нього не виходить. Перед нами не “визисаний” трагічний герой, а деконструйований шекспірівський образ. Гамлет – безумець, живий, “цілий”, брудний, іронічний, часом жорстокий і екзальтований. Трагікомічний, трохи поп-культурний. Вся майстерність гри Олексія Гнатковського прочитується у мікроміміці та мікромізансценах. Пильне око камери бачить усе – від сліз на червоних очах до шаленства у погляді та посмішці. Екрани, які показують героїв упродовж усієї вистави, працюють у двох напрямках. Найперше – створюють ще одну реальність – виставу у виставі, де найбільшу вартість мають найдрібніші вияви емоцій акторів та акторок. З іншого ж боку, таке вирішення повертає нас у реальність, заспокоює. Мовляв, *ти ж лише на виставі, не бійся – поруч камери!*

Дієпростір вистави є потойбічним. Як у прямому, так і переносному сенсах. Глядачі тут і справді по той бік сцени. Тут їм ще неодноразово нагадають про їхні

обов'язки (“Оплески, оплески”) та бажання (“Та ну ж-бо, ви ж усі хочете шоу, правда?”). Театр іронізує як над власними функціями (“хліба і видовищ!”), так і над своїм глядачем. Здається, франківська публіка достатньо вже зблизилась зі своїм театром, щоб навіть не ображатися. Пост-драма. Пост-іронія. Пост-модерн. Хто, як не Порт Франківськ уже бачив цього доволі?

Тож ми на цвинтарі, де раптом прокинулася уся нечисть. Навколо могильні плити, бліді мертві гримаси і готескні макіяжі. Життя, дитинності та щирости цьому всьому додає хіба мале біле піяніно, подароване Гамлетом Офелії (Анастасія Блажко покаже майстер-клас акторської гри – придивіться уважніше). Образ Гертруди найкраще відкривається у контрапункті з образом Офелії. Вона теж була колись найвним заоханим “дівчиськом”, але влада, гроші та інші спокуси роблять своє – ламають і нищать... Гертруда-Вітовська майстерно передає муки совісти, загубленість свого персонажа. І ось уже Гамлет тримає її за шию, а згодом за серце – рахують разом пульс, ділять один ритм на двох. І кожне його слово, ніби молитва з уст екзорциста, вивільняє з неї стогони, а потім і крик. Перука надійно вросла в голову і зняти її не так уже й просто.

Лаерт (Іван Бліндар) і Офелія чи не єдині живі тут істоти. Її всіяко намагаються вбити-асимілювати – спершу символічно (змушують відмовитися від кохання, одягають костюм королеви, розтирають червону помаду по обличчю – художниця Леся Головач), а згодом і фізично. Спершу вона божеволіє. Збирає подріблену плитку і роздає всім навколо – візьміть і

Олексій Гнатковський – Гамлет. НеоОПЕРА-ЖАХ “HAMLET” за п'єсою В. Шекспіра. Режисер – Ростислав Держисіпільський. Композитори – Роман Григорів, Ілля Разумейко. Пластичне рішення – Ольга Семьошкіна. Художник з костюмів – Леся Головач. Івано-Франківський національний обласний музично-драматичний театр ім. Івана Франка.

собі трохи. А плитка ця, як розбите прийдешне – світле і щасливе, як те мале Гамлетове піяніно.

Чи не найбільше зворушує смерть Офелії. Вже мертва, вона, майже як Офелія з полотна Мілле, пливе на руках монахів до свого гробівця. З усміхом на вустах. А Гамлет не здається і носить її, мертву і зів'ялу. На тлі співі-голосіння ериній змішуються з клезмерськими мелодіями. У цьому шаленстві всі вмирають – хіба можуть вмерти мертві? Страшно. Страшно гарно. Катарсивно? Так.

Ось і казочці кінець. Виходимо повільно на світло, “де люди, як люди і речі, як речі”, як співали Dakh Daughters. Курити свої цигарки, думати про себе, бо-ятися померти ще живими, дякувати Івано-Франківську і його театру...